

≡ Eesti
≡ Kontsert

Brahms ja Beethoven

Jonathan Biss klaver
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Dirigent **Delyana Lazarova**

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

N 9. APRILL 2026 19.00 Pärnu kontserdimaja
R 10. APRILL 2026 19.00 Estonia kontserdisaal

Brahms ja Beethoven

Jonathan Biss klaver, USA

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Kontsertmeister **Mikk Murdvee**

Dirigent **Delyana Lazarova** Bulgaaria

Johannes Brahms (1833–1897)

Klaverikontsert nr 1 d-moll *op.* 15 (1858)

- *Maestoso*

- *Adagio*

- *Rondo: Allegro non troppo*

V A H E A E G

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Sümfoonia nr 7 A-duur *op.* 92 (1812)

- *Poco sostenuto – Vivace*

- *Allegretto*

- *Presto*

- *Allegro con brio*

Kontsert on vaheajaga ligikaudu 2h 15min.

Koostöös Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga

Kuigi 19. sajandi lõpus ja 20. algul peeti **Johannes Brahmsi** muusikat kriitikute ja teiste maitsekujundajate poolt keeruliseks, akadeemiliseks ja kuivaks, on tema kõrget mainet kinnitanud kuulumine ühes Bachi ja Beethoveniga „kolme B“ hulka, nagu seda kolme ajastu kuulsat heliloojate triaadi on nimetatud. Brahmsi jaoks olid Bach ja Beethoven suured iidolid: esimese pilt rippus tema magamistoas ja teise oma klaveri kõrval. Traditsioonide hoidjana esindas Brahms oma loominguga klassikalise ja romantilise muusika sünteesi ning jäädvustas end muusikalukku eelkõige sümfonistina, ent ka „Saksa reekviemi“ ning suurepärase kammer- ja klaveriteoste autorina. Kontserdižanrisse andis ta panuse nelja oopusega: kaks klaverikontserti (loodud 1858 ja 1881), mida pianistid autor ise solistina esiettekandele tõi, tema sõbrale Joseph Joachimile kirjutatud viulikontsert (1878) ning topeltkontsert viiulile, tšellole ja orkestrile a-moll *op.* 102 (1887).

Klaverikontsert nr 1 d-moll op. 15 on Brahmsi esimene sümfooniline teos ja ühtlasi tema varase loomingu kõrgpunkte. Algse ideena sündis see 1854. aastal sonaadina kahele klaverile. Püüdes anda teosele suuremat kõlamahtu, tegi ta sonaadile orkestratsiooni, kavatsusega see sümfooniaks kujundada. Enesekriitilise inimesena pidas ta tulemust mitterahuldavaks ning, ilmselt soovist säilitada klaveri

keskne roll, otsustas anda teosele soolokontserdi vormi. Esmasest sonaadist ja planeeritavast sümfoonias jättis Brahms alles vaid esimese osa muusikalise materjali – aeglase osa ja rondo kirjutas ta juurde.

Esimene klaverikontsert, mida esmaettekandel 22. jaanuaril 1859 Hannoveris esitasid autor klaveril ja Hannoveri öukonnaorkester Joseph Joachimi dirigeerimisel, võeti publiku poolt viisakalt vastu. Viis päeva hiljem mängiti teost Leipzigi Gewandhausis suuremale, ent üsnagi tänamatule publikule. „Ei mingit reaktsiooni esimesele ja teisele osale. Lõpus üritasid kolm kätepaari aeglaselt plaksutada, mille peale kõigist saali külgedest kostuv sisin selle kiiresti lämmatas,“ kirjutab Brahms pärast Leipzigi ettekannet. Ilmselt häiris sealset publikut teose tõsidus ja asjaolu, et soolopartiis polnud virtuoosset „tulevärki“, mida tolleaegsetelt instrumentaalkontsertidelt eeldati. Tõepoolest, Brahmsi kontserdi puhul on klaver pigem orkestri auväärseim liige kui soolostaar, keda orkester saadab. Nii orkester kui ka solist on helilooja jaoks üksnes tema muusikaliste ideede teenistuses; tehniliselt keerulised lõigud kontserdis pole tal kunagi omaette taotluseks, vaid nende läbi laiendab ja arendab ta muusikalist materjali.

Brahmsi biograafid on sageli rõhutanud tööka, et kontserdi algsed visandid sündisid ajal, mil helilooja sõber ja mentor Robert Schumann

tegi enesetapukatse ning viidi vaimuhaiglasse. Sellest sündmusest põhjustatud kurbuse vari laotub ka üle Brahmsi teose (kõige ilmsemalt esimeses osas). Kuigi 1. klaverikontsert on kompositsioon helilooja noorusajast, on tegemist küpse teosega, mis näitab teed tema hilisemate kontsertide ja 1. sümfoonia poole.

„Inimese elu sarnaneb sümfooniaga, mille ta ise komponeerib,“ on öelnud **Ludwig van Beethoven**. Tema üheksa sümfooniat tähistavad verstaoste autori kunstilisel arenguteel ja avardavad selle žanri piire, saades eeskujuks tulevastele põlvkondadele. Vaatamata järjest süvenevale kuulmispuudele saavutas Beethoven neis suurest sisemisest põlemisest kantud väljendusjõu, millesse on kätketud kogu inimlike tunnete skaala.

Seitsmes sümfoonia A-duur

op. 92 (1811–1812), mida helilooja ise nimetas „oma viletsa talendi üheks kõige õnnelikumaks tulemuseks“, tuli esiettekandele Viini ülikooli saalis 8. detsembril 1813 heategevusüritusel haavatud sõdurite toetuseks, kes olid võidelnud Hanau lahingus napoleonliku Prantsusmaa vastu. Dirigendipuldis seisis autor ning esinejatena astusid üles mitmed tuntud muusikud, nagu Antonio Salieri, Louis Spohr, Ignaz Moscheles, Giacomo Meyerbeer ja Johann Nepomuk Hummel. Kuigi selle õhtu menutükiks oli kahtlemata Beethoveni orkestriteos

„Wellingtoni võit“, võeti ka 7. sümfoonia hästi vastu ning teine osa (*Allegretto*) tuli kordamisele.

Teose avab ebaharilikult ulatuslik sissejuhatus (62 takti), mis võiks moodustada juba omaette osa. Kõige tuntumaks on saanud 7. sümfoonia teine osa – see oli nii populaarne, et Beethoveni eluajal tavatseti sellega asendada tema teiste sümfooniate aeglasi osi ja hiljem on seda esitatud ka iseseisva palana. Sümfoonia tormakas finaali, mida inglise muusikateadlane Donald Tovey on iseloomustanud väljendiga „bacchosliku pöörasuse triumf“, andis tollal põhjust spekulatsioonideks, et helilooja oli seda osa kirjutades purjus. Vastukaaluks sellele arvamusele väitis prantsuse kirjanik ja Beethoveni biograaf Romain Rolland: „See on tõepoolest joojate mehe teos, ent seesuguse, kes on joojastunud poeesiast ja geniaalsusest.“

Väga oluliseks elemendiks on selles sümfoonias rütm, millest tulenevalt nimetas Richard Wagner teost „tantsu apoteosiks“. Seitsmendat sümfooniat iseloomustab kokkuvõttes ehk kõige kujukamalt Romain Rollandi ütlus: „Kusagil mujal ei leia me seda vägevast julgust ja vabadust nii palju kui sümfoonias A-duur. See on nagu üleilmliku energia meeletu väljapääs, kui pole enam mõistuslikku vaoshoitud sihti: see möllab oma lõbuks, nagu üle kallaste tõusnud jõgi kõik üle ujutab.“

Evelin Kõrvits

Jonathan Biss on üleilmselt tunnustatud ameerika pianist, kirjanik ja pedagoog – „laitmatu maitse ja muljetavaldava tehnikaga“ (The New Yorker) ning „ladus ja läbinägelik muusikakirjanik“ (The Boston Globe). 2020. aastal avaldas Biss oma neljanda raamatu „Unquiet: My Life with Beethoven“, mis oli esimene klassikalise muusiku loodud audioraamat sarjas Audible Originals ning ühtlasi üks selle aasta menukamaid audioraamatuid.

Biss on soleerinud paljude maailma tipporkestrite ees: Los Angelese ja New Yorgi filharmoonikud, Bostoni, Chicago ja San Francisco sümfooniaorkestrid, Clevelandi ja Philadelphia orkestrid, Londoni Filharmooniaorkester, Kuninglik Concertgebouw' orkester, Leipzigi Gewandhaus-orkester jt.

Seoses Ludwig van Beethoveni 250. sünniaastapäevaga (2020) salvestas Jonathan Biss kõik tema klaverisonaadid ning tutvustas neid veebipõhises Coursera loengusarjas „Exploring Beethoven's Piano Sonatas“. 2020. aasta märtsis andis Biss virtuaalse kontserdi 92NY vahendusel, esitades Beethoveni kolm viimast klaverisonaati enam kui 280 000 kuulajaga veebipublikule. 2024. aastal osales ta Princetoni Ülikooli kontserdisarjas „Healing Through Music“, astudes paneeldiskussioonis üles koos kirjaniku Adam Haslettiga, et arutleda ärevuse, depressiooni ja loovuse üle.

Jonathan Biss
Foto: Benjamin Ealovega

Biss on pälvinud mitmeid tunnustusi, sealhulgas Leonard Bernsteini preemia, Andrew Wolfi nimeline kammermuusikapreemia, Avery Fisheri karjääristsipendium, Borletti-Buitoni fondi auhind ja Gilmore'i noore artisti auhind. Ta on olnud resideeriv artist Ameerika raadiosaates „Performance Today“ (American Public Media) ning esimene ameeriklane, kes valiti BBC programmi „New Generation Artist“.

Jonathan Biss on kolmanda põlvkonna professionaalne muusik: tema vanaema oli tuntud tšellist Raja Garbuzova (kellele Samuel Barber kirjutas oma tšellokontserdi) ning tema vanemad on viiuldaja Miriam Fried ning viola- ja viulikunstnik

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester

Foto: Krõõt Tarkmeel

Paul Biss. Muusikast ümbritsetuna alustas Biss klaveriõpinguid kuueaastaselt ning tema esimesed musitseerimised toimusid koos ema-isaga. Ta õppis Evelyne Brancarti juures Indiana Ülikoolis ja Leon Fleisheri juhendamisel Curtise Muusikainstituudis.

Eesti Riiklik Sümfooniaorkester (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 99. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo

Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. 2023. aasta mais toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädala jooksul anti 11 kontserti. 2022. aastal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil Eufonie. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier' muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinumi Dvořáki saalis

ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gertsji juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel, nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi Filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni Filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskeim aga tänavune aasta klassikaalbumi tiitel Eesti muusikaauhindade jagamisel (Tüüri „Aeris“ – esitajad German Hornsound, ERSO, dirigent Olari Elts). Aasta klassikaalbumi tiitel pälviti ka 2020. aastal Elleri sümfooniliste poemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning samal aastal anti ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia. Suurepärase koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal

alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri *live*-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Kontsertmeister **Mikk Murdvee**

I viiul

Mikk Murdvee, Marge Uus, Piret Sandberg, Katrin Matveus, Tarmo Truuväärt, Kristiina Aimla, Danae Taamal, Liis-Helena Väljamäe, Nina Kawaguchi, Triin Alender, Kätlin Ivask, Kirti-Kai Loorand, Tõnis Pajupuu, Andrus Tork

II viiul

Kadi Vilu, Maiu Mägi, Kristel Kiik, Marlis Timpmann, Mari-Katrina Suss, Triin Krigul, Egert Leinsaar, Kristjan Nõlvak, Miina Laanesaar, Maaren Vihermäe, Mia Kurvits, Ida Teppo-Gualandi

Viola

Rain Vilu, Liina Sakkos, Liisi Rusnak, Julia Širokova, Ali Amishov, Mall Help, Helena Altmanis, Martti Mägi, Kaja Kiho, Juhan Palm-Peipman

Tšello

Indrek Leivategija, Tõnu Jõesaar, Lauri Toom, Katrin Oja, Margus Uus, Salome Stroganova, Levi-Danel Mägila, Riina Erin

Kontrabass

Xiaonan Nie, Janel Altroff, Imre Eenma, Madis Jürgens, Indrek Pajus, Ants Õnnis

Flööt

Mari-Liis Vind, Linda Vood

Oboe

Aleksander Hännikäinen,
Tõnis Traksmann

Klarnet

Jose Carlos Dominguez Almela,
Meelis Vind

Fagott

Peeter Sarapuu, Kaido Suss

Metsasarv

Ye Pan, Mattias Vihmann,
Kreete Jacob, Artur Reinpõld

Trompet

Indrek Vau, Erki Möller

Timpanid

Adam Jeffrey

Delyana Lazarova peab dirigendina end eelkõige muusikuks teiste muusikute seas. Tema tegevuse alustaladeks on koostöö, avatus ja tundlikkus iga orkestri ainulaadse kõla ja karakteri suhtes – kõik muusika teenimise nimel. Orkestrid üle maailma hindavad tema võimet kujundada kõla ja luua keskkond, milles muusika saab loomulikult avaneda.

Sellest hooajast on Lazarova peamine külalisdirigent Utah' Sümfooniikute ja BBC Šoti Sümfooniaorkestri juures; viimasega teeb ta sel suvel debüüdi BBC Promsi festivalil. Hooaega

2025/26 jäävad esmakohtumised orkestritega, nagu Yomiuri Nipponi Sümfooniaorkester, Jaapani Sajandi Sümfooniaorkester, Colorado Sümfooniikud, Hispaania Raadio ja Televisiooni Sümfooniaorkester (Orquesta Sinfónica y Coro de RTVE), Ungari Raadio Sümfooniaorkester, Galicia Sümfooniaorkester ja Québeci Sümfooniaorkester. Eduka esmakoostöö järel naaseb ta ka kollektiivide juurde, nagu Minnesota Orkester, Müncheni Kammerorkester, Strasbourgi Filharmooniaorkester ja Oregoni Sümfooniikud ning suundub Euroopa turneele koos Baseli Kammerorkestriga.

Lazarova laiahaardelist repertuaari on kujundanud tema rahvusvaheline muusikaharidus. Ta on sündinud Bulgaarias ning tunneb loomulikku lähedust Ida-Euroopa ja vene muusikaga (Antonin Dvořák, Igor Stravinski, Pjotr Tšaikovski, Béla Bartók). Samas tunneb ta end väga koduselt ka Viini klassikute muusikas, mida on mõjutanud tema õpingud Šveitsis. Lisaks on Lazarova kirglik 20. ja 21. sajandi muusika esitaja – hooajal 2024/25 alustas ta kunstilise partnerina Houstonis tegutsevas kammerorkestris ROCO, mis on spetsialiseerunud nüüdismuusikale. Huvi kaasaegse muusika vastu peegeldub ka tema esimesel plaadil (2023), mille ta salvestas koos Hallé Orkestriga, esitades bulgaaria helilooja Dobrinka Tabakova loomingut.

Viimastel hooaegadel on Lazarova töötanud paljude tuntud orkestritega: Filharmooniaorkester (London), BBC Sümfooniaorkester ja Filharmooniaorkester, Birminghami Linna Sümfooniaorkester, Kuninglik Filharmooniaorkester, Berliini Saksa Sümfooniaorkester, Põhja-Saksa Ringhäälingu (NDR) Filharmooniaorkester, Madalmaade Filharmooniaorkester, Prantsuse Rahvusorkester, Göteborgi Sümfoonikud, Navarra Sümfooniaorkester, Austria kammerorkester Klangforum Wien, Šveitsi orkester Musikkollegium Winterthur, Eesti Festivaliorkester jpt.

Pärast võitu esimesel Siemens Hallé rahvusvahelisel dirigentide konkursil töötas Lazarova aastatel 2020–2023 Sir Mark Elderi assistendina Hallé Orkestris, olles ühtlasi Hallé Noorteorkestri muusikaline juht. Ta on olnud ka Cristian Măcelaru assistent (Lääne-Saksa Ringhäälingu (WDR) Sümfooniaorkester Kölnis ja Prantsuse Rahvusorkester).

2020. aastal pälvis ta James Conloni nimelise dirigendipreemia Aspeni muusikafestivalil. Varasemate saavutuste hulka kuuluvad võit NRTA dirigeerimiskonsursil (2019) ning Bruno Walteri nimeline dirigendistipendium Cabrillo kaasaegse muusika festivalil Californias (2017 ja 2018).

Delyana Lazarova
Foto: Marco Borggreve

Lazarova õppis dirigeerimist Zürichi Kunstide Kõrgkoolis prof Johannes Schlaefli juhendamisel ning on täiendanud end meistrkursustel Bernard Haitinki, Paavo Järvi, Leonard Slatkini, Mark Stringeri, Robert Spano, Matthias Pintscheri jt käe all. Lisaks dirigeerimise erialale on ta omandanud magistrikraadi ka viiulimängus, mida ta on õppinud Mauricio Fuksi juures Jacobsi Muusikakoolis, kus talle omistati stipendium väljapaistvate kunstiliste saavutuste eest.

Eesti Kontsert: produtsent Tuuli Metsoja, assistent Berit Eriste

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

LIVIKO

OLEREX

VEHO

SORAINEN

SELVER
Hea mõte

myfitness
world class gym & studios

eestikonsert.ee